

Knjižna poročila in ocene

Katarina Kobe-Arzenšek: Sitarstvo na Gorenjskem

Publikacije Tehniškega muzeja Slovenije, št. 13, Ljubljana 1967, str. 1—96

Avtorica daje zgoščen zgodovinski oris značilne, do nedavnega zelo živahne dejavnosti na Gorenjskem. Sitarstvo je bilo skrajna domača obrt kmečkega prebivalstva.

Mestni in okoliški sitarji pa so se vključevali kot drugi obrtniki v cehovske organizacije. V tej obrti poznamo že v 16. stoletju obliko založništva. Domači kajzarji in gostači so prevzemali od trgovca-založnika surovino in njemu oddajali svoje izdelke v prodajo. Merkantiliistična politika je založništvo zelo pospeševala. V okolici Kranja so se kmalu izoblikovala prava kapitalistična podjetja.

O sitarstvu na Sorškem polju pričajo listine iz 16. stoletja. Nedvomno pa je, da je to starejša dejavnost. O izvoru sitarske dejavnosti in njenem začetku na Kranjskem so mnenja še deljena. Tako nekateri trdijo, da so sitarsko obrt zanesli k nam nemški kolonisti freisinskih in briksenških škofov, drugi pa menijo, da je sitarska obrt prišla iz Italije. To trditev opirajo na zgodovinske vire, ki namreč često poročajo o živahni trgovini s siti z italijanskimi mesti Verono, Rimom, Neapljem in z drugimi. O sitarstvu v 17. stoletju poroča tudi Valvasor, v 18. stoletju pa Hermann.

Žimo so dobivali sitarji iz Bavarske, Češke, Moravske, Šlezije, Poljske, Ogrske, predvsem pa iz Rusije.

Avtorica v publikaciji skrbno opisuje tudi delovni postopek pri izdelavi sit. Ta obsega dva dela, pripravo žime in tkanje sit. Navaja tudi vsa domača imena posameznih zvrsti sit, po velikosti, gostoti mreže in vzorcih.

Med drugim avtorica navaja tudi najpomembnejše trgovske in založniške družine iz Strazhišča in drugih večjih središč, ki so imele največ zaslug za razvoj sitarske obrti na Gorenjskem. Posamezni podjetniki so s svojimi izdelki sodelovali na razstavah v Celovcu, Gradcu in v Ljubljani.

V 19. stoletju se je s sitarsko panogo ukvarjalo 176 družin, ki so jih posamezni podjetniki zalagali z žimo.

Zaradi zaščite gmotnih razmer sitarjev so leta 1907 ustanovili sitarsko in žimarsko zadrugo, ki je v prvi vrsti skrbela za nakup surovin in za stalno prodajo izdelkov.

Med nenehnim pojemanjem v letih po drugi svetovni vojni je okoli leta 1954 sitarska obrt popolnoma zamrla. Zadnji udarec ji je zadala uporaba cenenega umetnega vlakna — najlona. Čeprav je bilo sitarstvo omejeno zgolj na kranjsko okolico, mu odmerjamo precejšen gospodarski pomen, ki ga je imelo zlasti v 17., 18. in v 19. stoletju. Trgovina je mnoge sitarje obogatila, da so se dvignili v meščanski stan in so se uveljavljali tudi v političnem in kulturnem življenju.

V zadnjem poglavju publikacije se avtorica dotakne tudi socialnega položaja sitarjev. Ugotavlja, da so sitarji pripadali najrevnejšemu družbenemu sloju — kajzarjem, kar je značilno tudi za lončarje, sodarje, rešetarje, izdelovalce slamnikov, čipk in druge.

Bolj natančnega prikaza socialnega gibanja med sitarji — utemeljuje avtorica — pa ni bilo mogoče podati, ker so v DAS-u številne listine založene, objavljeni urbarji pa puščajo sitarstvo ob strani.